

ACHTERGRONDINFORMATIE VOOR DE LEERKRACHT

ALGEMEEN

In dit project gaan leerlingen aan de slag met het thema: klompen maken en de molen.

Aan de orde komen de volgende kernthema's

Het klompenmuseum:

- * proces van klompen maken
- * oorsprong van de klomp
- * kenmerken van verschillende klompen

De molen:

- * kenmerken van een molen
- * werking/techniek van een molen
- * functie van de Braakmolen

Raakvlakken met de kerndoelen binnen het basisonderwijs zijn:

- De leerlingen leren informatie te verwerven uit gesproken taal. Ze leren tevens die informatie, mondeling of schriftelijk, gestructureerd weer te geven. (Nederlands)
- De leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen. (Oriëntatie op jezelf en de wereld)
- De leerlingen leren bij producten uit hun eigen omgeving relaties te leggen tussen de werking, de vorm en het materiaalgebruik. (Oriëntatie op jezelf en de wereld)
- De leerlingen leren onderzoek doen aan materialen en natuurkundige verschijnselen, zoals licht, geluid, elektriciteit, kracht, magnetisme en temperatuur. (Oriëntatie op jezelf en de wereld)
- De leerlingen leren beelden, taal, muziek, spel en beweging te gebruiken, om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om er mee te communiceren. (Kunstzinnige oriëntatie)
- De leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed. (Kunstzinnige oriëntatie)

ACHTERGRONDINFORMATIE VOOR DE LEERKRACHT OVER HET KLOMPENMUSEUM

Klompen zijn houten schoenen die door uitholling van een stuk hout worden vervaardigd. Ze zijn in de 15^e eeuw ontstaan. In de 16^e en 17^e eeuw was de klomp erg populair in Nederland en in de 18^e eeuw was het een alledaags wijdverbreid onderdeel van de volkskleding. De klomp was goedkoop en praktisch en kwam voor in verschillende variaties. Mooi beschilderd voor de zondag of een uitgesneden klomp voor de bruidstijd. Elke streek in Nederland had of heeft zijn eigen kenmerkende klompen.

In juni 1992 werd het Goorse klompenmuseum geopend, liggend achter de Braakmolen. Het museum geeft een fraai overzicht van de historie van de klomp, met een groot aantal klompen uit alle delen van Nederland en daarbuiten, zoals België, Frankrijk, Spanje, Portugal, Italië, Duitsland, Noorwegen, Zweden en Denemarken. Zelfs enkele unieke exemplaren uit Afghanistan, Korea, China en Japan. De totale collectie omvat ca. 700 geëxposeerde stuks en heeft daarmee de grootste tentoongestelde klompenverzameling van Nederland. Het museum heeft tevens een verzameling handgereedschappen en de allereerste machines voor de vervaardiging van klompen.

BRONNEN

www.klompenmuseum.nl

ACHTERGRONDINFORMATIE VOOR DE LEERKRACHT OVER DE BRAAKMOLEN

Opkomst van de molen

Voor 1200 waren de eerste molenaars op het grondgebied van ons huidige land werkzaam. Ze bedienden watermolens in het zuiden en oosten van het land. Deze watermolens maakten gebruik van stromend water om te draaien en werden vooral ingezet voor het malen van graan. Rond 1200 kwamen er molens die werden aangedreven door de wind (windmolen). De eerste windmolens waren de standerdmolens, die ook werden gebruikt voor het malen van graan. Vanaf het begin van de vijftiende eeuw waren er ook molenaars actief op windmolens, die werden gebruikt voor de bemaling van polder (poldermolens). Vanaf de zeventiende eeuw, de Gouden Eeuw voor Holland, nam het aantal molens enorm toe en daarmee natuurlijk ook het aantal molenaars. Op het hoogtepunt stonden er in Nederland ongeveer 15000 molens. Voor de ontwikkeling van de landbouw en de nijverheid hebben de molens een essentiële rol gespeeld. Maar ook voor het drooghouden van de polders en de industrie waren molens onmisbaar.

Ten behoeve van het gebruik kan men grofweg drie soorten windmolens onderscheiden: de koren-, polder- en industriemolens. De poldermolens verplaatsen water om polders droog te malen of op peil te houden. Houtzaagmolens, papiermolens en oliemolens zijn voorbeelden van industriemolens. Op alle molens werkten beroepsmatig molenaars die kennis hadden van algemene molentechnieken, maar ook beschikten over vaardigheden die nodig waren voor de bediening van de specifieke types molens.

Met de opkomst van de mechanische aandrijving kromp het molenbestand in Nederland snel. Tot aan de Tweede Wereldoorlog kon de molen zich in kleinschalige bedrijfssituaties nog redelijk handhaven. Zo konden boeren nog tot ver in de twintigste eeuw graan laten malen op de dorpsmolen. Na de Tweede Wereldoorlog zorgden de technische en economische veranderingen ervoor dat vrijwel alle molens tot stilstand kwamen. Daarmee leek het beroep van molenaar geheel te verdwijnen. De molen als monument bleef vaak wel bestaan.

Tegenwoordig houden nog een aantal beroepsmolenaars en een groot aantal vrijwillige molenaars de molens in Nederland draaiende. Er is inmiddels een officiële opleiding voor molenaar opgezet. Op deze manier houden de molenaars hun ambacht levend.

Functies van molens

Door de jaren heen zijn er vele verschillende molens gebouwd, simpelweg door het feit dat er steeds meer mogelijk was op het gebied van molens, waardoor deze ook steeds meer verschillende functies kende. De molens zijn eeuwenlang steeds verder ontwikkeld. Hieronder kun je meer informatie vinden over de belangrijkste functies van 7 belangrijke molens.

DE WATERMOLENS Tijdens de Middeleeuwen ging men gebruik maken van de kracht van stromend water. Hiervoor is de watermolen gebouwd, die op de plaatsen van stromend water geplaatst kon worden. Het stromende water zorgde ervoor dat het rad ging ronddraaien, waardoor de looper over de ligger ging draaien en het graan gemalen kon worden. De watermolen heeft dus dezelfde werking als een handmolen en een rosmolen, met als grote verschil dat er geen gebruik werd gemaakt van de kracht van mens of dier, maar van stromend water. Andere, minder gebruikelijke, functies van de watermolens zijn/waren o.a.: olie slaan, pellen van gerst en papier vervaardigen.

DE WINDMOLENS De watermolens waren een goede oplossing om graan te malen, maar dit was echter niet overal mogelijk doordat er alleen in het zuiden en oosten echt goed stromend water is. Om toch gebruik te kunnen maken van de krachten van de natuur, zijn de windmolens ontstaan. Deze molens worden, zoals de naam al zegt, aangedreven door de wind. De wind werd opgevangen door de wieken, die dan gingen draaien, waardoor de looper eveneens weer over de ligger ging draaien. Windmolens hebben vele functies, zoals hieronder toegelicht.

DE POLDERMOLEN Nederland ligt onder de zeespiegel, wat ervoor heeft gezorgd dat er vele stukken land waren die ontzettend drassig waren. Met deze stukken land kon niets worden gedaan, doordat er niets op verbouwd kon worden en er ook geen woningen op konden staan. Om dit probleem op te lossen, is de poldermolen uitgevonden. Met deze molen was het mogelijk om de grond droog te maken, waardoor deze te bewerken was. Het was later zelfs mogelijk om hele meren en rivieren droog te leggen. De functie van een poldermolen heeft dus te maken met waterhuishouding.

DE KORENMOLEN Door de stijgende vraag naar graan, diende er steeds meer graan gemalen te worden. Dit heeft ertoe geleid dat er steeds meer korenmolens bijgebouwd werden. Tegenwoordig zijn er nog veel van deze korenmolens te vinden en deze worden soms ook nog gebruikt. Dit heeft er tevens voor gezorgd dat vele mensen al gelijk de vorm en het beeld van een korenmolen voor zich zien op het moment dat ze aan een molen denken.

DE PELMOLEN Gort (gepelde gerst) was vroeger een belangrijk volksvoedsel. Deze korrels worden niet gemalen maar gepeld: hierbij worden de korrels ontdaan van hun dunne vlies, de pel. Daarvoor heeft de pelmolen pelstenen in plaats van maalstenen.

DE OLIEMOLEN In deze molen gaat het erom olie uit verschillende soorten zaad te persen: koolzaad, lijnzaad, en raapzaad. Tevens levert het uitgeperste zaad veekoeken op.

DE HOUTZAAGMOLEN Deze molen speelde een grote rol van de 17de tot de 19de eeuw. Samen met de bouw van huizen en schepen leverde deze molen voor de balken planken.

De Braakmolen

De Braakmolen in Goor is een windkorenmolen. De bakker en winkelier Hendricus van Buren laat in 1842 aan de tegenwoordige Diepenheimse weg in Goor, een wind-korenmolen bouwen. In maart 1845 koopt Van Buren ook het daarbij gelegen woonhuis. Dat oude molenaarshuis, het zgn. Mölnhuuske staat anno 2010 nog steeds aan die Diepenheimseweg. Reeds kort na de bouw, in 1846, verkoopt van Buren de molen en het molenaarshuisje aan de gebroeders De Jong, molenaarsknechten uit Zwolle.

In 1847 wordt de molen door de Belastingdienst opnieuw getaxeerd en voor een aanmerkelijk hoger tarief aangeslagen. De lasten worden daardoor dermate hoog dat de gebroeders de Jong niet meer winstgevend kunnen werken. Daarom wordt in 1856 de molen aan de Diepenheimseweg afgebroken. De romp wordt gebruikt voor de bouw van een nieuwe molen op "De Braak" bij Goor. De kap komt van een molen die elders was afgebroken. Deze kap is echter wat aan de kleine kant in de verhouding tot de romp. Dat geeft de molen zijn huidige karakteristieke voorkomen. Voortaan is de naam van de molen: De Braakmolen. In 1882 wordt de molen verkocht aan W.A. (Willem) Otte, een molenaarszoon uit Raalte. Tot 1972 zal deze in het bezit van de familie Otte blijven.

De opkomst van de stoommachine en elektriciteit in het begin van de 20^e eeuw, heeft tot gevolg dat veel molens in die tijd stilgelegd worden en dus in verval geraken. Molenaar Willem Otte gaat ook met zijn tijd mee en bouwt in het begin van de jaren twintig van de vorige eeuw in het centrum van Goor, aan de Middenstraat een elektrische maalderij. Ook de Braakmolen wordt daarop buiten gebruik gesteld, of zoals dat in de molenaarstermen heet: 'aan de ketting gelegd' en raakt ook in verval. Van 1923 tot 1951 hebben de wieken niet gedraaid, met een korte onderbreking in 1933. In dat jaar, tijdens de grote crisis, heerst er grote armoede en voedselschaarste in ons land. De regering koopt op grote schaal graan op en dat moest in korte tijd worden gemalen. Daardoor ontstond er grote behoefte aan maalcapaciteit. De Braakmolen wordt daarom voor korte tijd 'uit de mottenballen' gehaald om mede in die behoefte te voorzien. Rond 1950 verkeerde de Braakmolen in slechte staat. De toenmalige eigenaar van de Braakmolen, T.F. (Theo) Otte besluit om de molen te behouden en te restaureren. De kosten van deze restauratie bedragen 19.500 gulden. In 1951 wordt

de Braakmolen weer in gebruik genomen. Theo Otte beëindigt zijn werkzaamheden op de elektrische maalderij aan de Middenstraat en concentreert zijn aandacht op de Braakmolen. In augustus 1972 verkoopt Otte de Braakmolen aan de Gemeente Goor voor 43.460 gulden. In 1974 wordt de Braakmolen voor het symbolische bedrag van 1 gulden door de Gemeente Goor overgedragen aan de landelijke vereniging 'De Hollandse Molen'. Sindsdien is deze vereniging de eigenaar.

De molen draait op wind en die is kosteloos. Wel worden er onkosten gemaakt voor klein onderhoud, grote restauraties, verzekeringen voor de vrijwillige molenaars, publiciteitskosten etc. Daarvoor is de molen afhankelijk van financiële steun van particulieren en bedrijven.

BRONNEN

www.braakmolen.nl